

כניסה:	יציאה:	ר"ת:
19:14	20:06	21:00

עינות הפרישה

שיעורו השבועי של מרן המשגיח רבי מאיר ישראל שליט"א

עינות

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם
לבית אבתם וכו' לגולגולותם (א, א-ב)

יש להעיר מדוע במנין בני ישראל נאמר 'כל זכר לגולגולותם' ואילו להלן (ג, טו) בציווי על מנין בני לוי נאמר 'פקד את בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם' ולא הוזכר תיבת 'לגולגולותם'?

ותירץ רבי יונתן אייבשיץ ב'תפארת יונתן' ע"פ דברי הגמרא במנחות (לו, א) בעא מיניה פלימו מרבי מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח תפילין א"ל או קום גלי או קבל עלך שמתא אדהכי אתא ההוא גברא א"ל איתיליד לי ינוקא דאית ליה תרי רישי כמה בעיני למיתב לכהן אתא ההוא סבא תנא ליה חייב ליתן לו י' סלעים". מבואר בגמרא שיש מציאות של אדם עם שני גולגולות. לכן אצל שבט לוי שהמנין היה 'מבן חודש ומעלה' שייך תינוק עם שני ראשים והוא נספר רק כ'אחד' (כי רק לגבי פדיון הבן יש גזה"כ להחשיבו כשנים) לכן לא כתבה תורה 'לגולגולותם' כי אז היינו מונים אותו כשנים כי יש לו שני גולגולות. אבל במנין בני ישראל ששם נמנו רק מבן עשרים שנה ומעלה ובגיל כזה כבר לא שייך אדם עם שני ראשים, כי הוא טריפה ואינו חי יותר מ"ב חודש. לכן כאן יכול המנין להיות לפי הגולגולות. וכן הביא בשו"ת חתם סופר יו"ד סימן רצ"ד בשם ספר 'קול יהודה'.

ותרוצו כפתור ופרח ומדויק מאד, שהרי להלן במנין הבכורים של ישראל לא הוזכר 'לגולגולותם' ויאמר ה' אל משה פקד כל בכר זכר לבני ישראל מבן חדש ומעלה" (ג, מ). ואילו כאן במנין ישראל הוזכר 'לגולגולותם'. ולפ"ד נחא, כיון שגם מנין הבכורות לבני ישראל היה 'מבן חודש' ושפיר משכחת לה תינוק עם ב' ראשים בגיל כזה. [יש להעיר מפסוק מ"ז שהוזכר גולגולת לגבי עופדי הבכורים, וי"ל].

ובזה מיושב גם מה שהקשו האחרונים מהפסוק בדברי הימים (א-כג, ג) וינספרו הלויים מבן שלשים שנה ומעלה ויהי מספרם לגלגלתם לגברים שלשים ושמונה אלף" ושם הוזכר 'גולגולותם' אף שמדבר בלויים. אך לפ"ד נחא, כיון ששם היה המנין 'מבן שלשים שנה ומעלה' ולא משכחת בגיל כזה אדם עם ב' ראשים לכן המנין היה לפי גולגולות.

אלא שיש להעיר על תירוצו זה מדברי התוס' שם במנחות שכתב וז"ל "יש במדרש דאשמדאי הוציא מתחת הקרקע אדם אחד שיש לו שני ראשים לפני שלמה המלך ע"ה ונשא אשה והוליד בנים כיוצא בו בשני ראשים וכיוצא באשתו בראש אחד, וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם, מי שהיה לו שני ראשים, שאל שני חלקים. ובאו לדין לפני שלמה המלך. ובשטמ"ק הוסיף "שגזר שלמה להשליך מים רותחין על אחד מהשני ראשים ואם לא ירגיש ראש השני יטול שני חלקים". והבן יהוידע הביא מדרש זה באריכות במסכת ראש השנה (כא:): משמע שאדם עם שני ראשים יכול להיות הרבה שנים ואף להוליד כלשון המדרש שם "ואותו אדם נשא אשה והוליד ממנה שבעה בנים, ששה מהם כדמות האם כשאר בני אדם שאצלינו, ואחד מהם כדמות אביו ממש, וזה האב אחר שנתעסק הרבה הרויח הרבה וימת ובאו בניו לחלוק בירושה וזה שיש לו שני ראשים כל ראש צועק ואומר אני אדם בפני עצמו ארצה חלק אחד לעצמי, ולפי דבריהם רוצין ליקח שני חלקים והאחים אומרים אין לכם אלא חלק אחד כי אתם נחשבים גוף אחד".

והיה אפשר לתרץ, שאין להקשות ממעשה דאשמדאי, דהתם הביא את היצור הזה 'מתחת הקרקע' כמבואר בתוס' אבל בעולם שלנו אין כאלו יצורים וגם בדור המדבר לא היו כאלו בגיל עשרים. ודו"ק. ומהאי טעמא תירץ בשו"ת אבני נזר (יו"ד שצ"ט) מדוע השמיט הרמב"ם ההלכה שתנינוק עם ב' ראשים מחוייב בפדיון הבן עשרה סלעים. כי אין זה בנמצא כלל.

אלא שמעצם דברי הגמרא מוכח שיש מציאות של אדם עם שני ראשים בגיל גדול, שהרי שאלת פלימו מרבי היתה 'אדם עם שני ראשים באיזה מהם מניח תפילין' על כרחך שהנדון מדבר בנער בן י"ג

שנה לפחות המחויב בתפילין, ועל זה כעס רבי בתחילה וחשב שהוא מטריד אותו בשאלות סתם עד שבא לפניו ההוא גברא דאיתליד ליה ינוקא דאית ליה ב' ראשים' ונמלך רבי שלא לחייב לפלימו גלות. ואם נאמר כדברי האחרונים שאדם עם שני ראשים הוא טריפה ולא חי יותר מ"ב חודש, מדוע חזר בו רבי בגלל הינוקא, דהתם לגבי פדיון הבן משכחת ליה מציאות כזו, אבל לא לגבי בן י"ג שנה. על כרחך שסבר רבי שאדם עם ב' ראשים יכול לחיות גם י"ג שנה.

ובספר 'אמרי שמאי' [בפרשתנו] כתב לתרץ שאדם עם ב' ראשים יכול לחיות י"ג שנה, אבל לא יחיה עד גיל עשרים. אך זאת מנין לו, שהרי בסברא אין שום חילוק בזה. והדק"ל כיון שהוא חי, א"כ גם במנין ישראל שנמנו מעל כ' שנה לא היה לתורה לכתוב 'לגולגולותם'.

ובספר 'נימוקי אורח חיים' (ס' כ"ז) כתב לתרץ שאכן יש מציאות שיוולד תינוק כזה באופן טבעי, אך הוא יחיה רק י"ב חודש. והיודעים בכישוף כאשמדאי יוכלו לייצר כזה או להביאו ממקום אחר ויחיה גם כ' שנים ויותר. ולכן רבי הקפיד בתחילה שסבר 'לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל' ואין בהם מכשפים ולהכי לא שייך בנמצא. ואילו פלימו לשיטתו בפסחים ח' שיש חשש כשפים גם בישראל, עי"ש. ולפ"ז בדור המדבר שעליהם אמר הכתוב 'לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל' בודאי לא היה מכשפים ולא שייך מציאות כזו מעל גיל עשרים, רק בגיל חודש עד שנה. והבן.

והחת"ס (שם) מסביר באופן פשוט מדוע בשבט לוי לא הוזכר 'לגולגולותם' וז"ל "ל"ל לפי מה שהשריש רמב"ן בפ' ויחי על פסוק ומולדתך אשר הולדת אחריהם שע"כ ה' ליוסף בנים זולת אפרים ומנשה כי לא יוציא הנביא יעקב דבר מפיו לבטלה ע"ש א"כ מכ"ש הקדוש ברוך הוא שאמר במנין המדבר לגלגלת לרבות ב' ראשי ע"כ ה' בהם מי שה' לו כך וא"כ בשבט לוי שלא היה אז באותו הזמן, לא נאמר באמת לגלגלת כי לא יוציא הקדוש ברוך הוא דבריו לבטלה" עכ"ל. זאת אומרת שלא הוזכר בהם 'לגולגולותם' כי לא היו כאלו בשבט לוי. אך לא הסביר טעם הדבר, ובפשטות כיון שהם עתידים להיות 'משרתי ה' במקדש' לא נמצא בהם מום נורא ומשונה כזה. וראיה לדברי החת"ס ממה שהזכרנו לעיל שבמנין בכורי ישראל, אף שנמנו מבן חודש ומעלה הוזכר 'לגולגולותם' בפסוק מ"ז כי היו כאלו אצלם. ודו"ק.

ועוד יש לומר בס"ד ע"פ המבואר במדרש רבה (במדבר פ"ה ה"א) "בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו כל רובן בעלי מומין למה מפני שהיו יגיעים בטיט ובלבנים ועולים לראש הבנין ומי שהוא בונה על ידי שהיו עולין לראשי הדמוסין או האבן נופלת וקוטעת ידו או הקורה או הטיט נכנס בעיניו והוא נסמא והיו בעלי מומין כיון שבאו למדבר סיני אמר האלהים כך הוא כבודה של תורה שאתן אותה לדור בעלי מומין ואם אמתין עד שיעמדו אחרים הרי אני משהא במתן תורה מה עשה האלהים אמר למלאכים שירדו אצל ישראל וירפאו אותן". מעתה יתכן ומציאות של 'אדם עם ב' ראשים' שאין לך מום גדול מזה היה שייך רק אצל בני ישראל שהיו בשעבוד הטיט והבנין, אבל שבט לוי שלא היו בשעבוד לא היו בהם בעלי מומים כלל. והעירו שהלא במתן תורה נתרפאו כולם והמניין הזה היה אחר מתן תורה בשנה השניה. ויש ליישב עפ"י הר"ן בנדרים (ז): שבחטא העגל חזרו למומין. עוד העירו שאף שהיו בעלי מומין מחמת השיעבוד והמלאכה לא מצינו שמום של שני ראשים קשור לשיעבוד וי"ל.

ומורנו הרה"ג רבי שמעון אביעזר שליט"א תי' שיש מציאות של אדם עם שני ראשים בגיל עשרים כמו שמובא במדרש עם אשמדאי וכדמוכח בגמ' במנחות (שם) אבל כל זמן שלא עבר י"ב חודש מלידתו הוא ספק טריפה מחמת מום זה ולכן במנין הלויים שהיה מבן חודש א"א למנותו כי לא יצא מכלל טריפה אבל במנין בני"ג כיון שהגיע לגיל כ' וחי אינו טריפה ומונין אותו כשניים שהרי בגולגולת תלה רחמנא ולכן נכתב לגולגולותם.

הסבר נוסף להסביר החילוק בין מנין בני ישראל למנין הלויים כתב בספר 'בנין שלמה' ע"פ מש"כ רש"י (ג, טז) "ויפקד אתם משה על פי ה' כאשר צוה" מהו 'על פי ה' - אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם. א"ל הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי. הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך נאמר על פי ה'". נמצא שמנין הלויים לא היה אחד אחד לפי גולגולת אלא השכינה כללה כמה יש בכל אהל. משא"כ מנין בני ישראל היה 'בקע לגולגולת' ונמנו אחד אחד, לכך נאמר אצלם 'לגולגולת'. ודפח"ח. אלא שיש להעיר ממנין בכורי ישראל ששם גם היה המנין 'מבן חודש' ולא נאמר 'לגולגולת' ולא מציינו ששכינה היתה מקדמת ומודיעה למשה. וצ"ל שלא היה צריך משה להיכנס לאהל למנות התינוקות, אלא רק לדעת אם יש בכור בבית או לא, ובאמת מנה אחד אחד. ודו"ק.

לפי דבריו מיושב מה שהעירו האחרונים [עיי' בספר 'אן רוה' ומשאת המלך] מדוע במנין הלויים (ג) כתוב ברש"י שנמנו מחודש ומעלה 'משיצא מכלל נפל' ובמנין בכורות ישראל (מ) שגם הם נמנו מבן חודש ומעלה כתב רש"י 'משיצאו מכלל ספק נפל'. אלא שמנין הלויים נעשה ע"י הקב"ה וליכא ספקא קמי שמיא, אבל מנין הבכורות נעשה ע"י משה והוצרך לדעת שיצא מכלל 'ספק נפל'. והבן.

כאן המקום להעיר על מש"כ רש"י (ג, טז) "א"ר יהודה בר' שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן שנאמר (שם טו) אשר ילדה אותה ללוי במצרים. עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות, שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת והיא השלימה את המנין" עכ"ל. וצ"ב מדוע יוכבד נמנתה כבר משעת לידה ואילו למנין שבט לוי בעינין מבן חדש. ובפרט שנמנו ע"י הקב"ה וכלפי שמיא גליא מי יחיה ומי ימות ואינו ספק נפל. וי"ל.

פרפראות

וידבר ה' וכו' במדבר סיני (א, א)

"פתח דברך יאיר" (תהילים קי"ט - ל) איתא במדרש רבה (פרשת בהעלותך) "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות הדא הוא דכתיב "פתח דברך יאיר" ואתיא כמאן דאמר י"ז טפחים היתה המנורה" והוא מדרש פליאה. וביאר הגר"א שבמנורה היו - שבעה קנים - תשעה פרחים - אחד עשר כפתורים - וכ"ב גביעים ובגובה של המנורה ישנה מחלוקת במנחות (כח:): י"א שהיתה י"ז טפחים ויש אומרים י"ח טפחים. וזה כוונת המדרש "פתח דברך יאיר" - הפתיחה של 'דברך' שזה כל חומש וחומש מרמז למדות המנורה. דהנה תחילת ספר בראשית - יש בו שבעה מילים כנגד שבעת הקנים. בספר שמות יש י"א תיבות כנגד י"א קנים. בספר ויקרא יש ט' תיבות כנגד ט' פרחים. בספר במדבר יש י"ז תיבות כנגד גובהה של המנורה. בספר דברים יש כ"ב תיבות כנגד כ"ב גביעים". אבל זה מסתדר רק למאן דאמר 'גובהה של מנורה י"ז טפחים'. הפלא ופלא. ובפרט שהמנורה רומזת לתורה כמ"ש 'הרוצה להחכים בתורה ידרים שהרי מנורה בדרום' וכן במנורה 'שבעה קנים' כנגד ז' חומשים כמ"ש עה"פ חצבה עמודיה שבעה' שהרי עד ויהי בנסוע חומש אחד כמבואר בשבת (קטז).

להארות והערות: 053-315-78-38/054-696-38-59

התודה והברכה

לבחור החשוב איתמר יחזקאל הי"ו
על תרומתו הנכבדה
להצלחה בזיווג הגון בקרוב, אמן.

אלה הפקדים אשר פקד וכו' ויהיו כל פקודי בני ישראל וכו' ויהיו כל הפקדים וכו' (מד-מו)

מדוע האריך הפסוק והזכיר ג' פעמים 'אלה הפקודים' ויהיו כל פקודיהם' ושוב 'ויהיו כל הפקודים'?

ומיישב ה'כתב סופר' (א, מד) וז"ל "הנה הרמב"ן נתן ג' טעמים שהיו נפקדים עתה לידע מספר כולם. א' כדי שיבואו לפני אדון כל הנביאים ואיש קדוש ה' ויודעו עליהם בשמם, וזה יהיה להם לזכות ששימו משה ואהרן את עיניהם עליהם לטובה ויבקשו עליהם רחמים לפני ה'. ב' לאשר צריכים לידע מי ראוי לצאת למלחמה, כדרך המלך שפוקד חילותיו בעת צאתו למלחמה. ג' להודיע חסדי ה' שבשבעים נפש ירדו אבותיהם למצרים ועתה הם כחול הים לרוב, אלו דבריו ז"ל. וי"ל כי ג' טעמים אלו מפורשים בקרא ונתן טעם למה מנאם. ואמר אלה הפקודים, זהו הטעם לפקוד אותם, א' אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל, ויש להם זכות ע"י זה. ויהיו כל פקודי ב"י וכו', כל יוצא צבא בישראל, שהיה צריך לידע מי הראוי לצאת לצבא. ג' ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וכו', להודיע חסדי ה' כי הרבה אותם כ"כ, כנ"ל נכון מאד וק"ל" שפתים ישק.

ויהיו כל הפקדים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים (א, מו)

המתבונן יראה דבר פלא. למעלה בחומש שמות (לח, כו) כשנמנו ישראל בפעם הראשונה אחר יום כיפור החודש תשרי עלה סך מנינם בדיוק כמספר הזה כמ"ש "בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים" ועתה כשמונה אותם שוב אחר הקמת המשכן בחודש אייר עולה מנינם בדיוק אותו דבר. היתכן שלא מת או התווסף אחד מתשרי עד אייר?

וי"ל שבמנין הראשון נמנו בלי הלויים וכאן עם הלויים. וכ"כ הרמב"ן (שמות ל, יב). עוד כתב הרמב"ן (שמות, שם) "אבל יותר נכון שנאמר שכן אירע מעשה, שהיו ישראל בשעת מנין ראשון תר"ג אלף ותק"ן, ומתו מהם הרבה בשבעה החדשים כנוהג שבעולם, ובני עשרים משלימים שנתם מתשרי ועד אייר, ואירע הדבר שהיו המשלימים כמנין המתים".

אמנם יש מהראשונים שכתבו, שאכן לא מתו באותה שנה אף אחד מישראל וביאר ה'תפארת יהונתן' (במדבר ד, כב) טעם הדבר וז"ל "כי ידוע דיצ"מ היה ב' אלפים ת"נ לבריאת אדם הראשון ואדם הראשון נולד בשנה שניה לב"ע וכמ"ש הרמב"ם בהלכות שמיטה פרק י' עיי"ש הרי מציאת מצרים לבריאות עולם ב' אלפים תמ"ט ושנה שניה מצי"מ ב' אלפי ת"ן וידוע דכל ע' שנים אנדרלמוסיה בא לעולם ומתים כל ממזרים ואם תחשוב מיום בריאת עולם ע' שנים הרי כלים בשנה שניה ליצ"מ ואם אלו היו ח"ו ממזרים היו ראויים למות במגפה והם כולם חיים ונהפך הוא דכל אותו שנה מתשרי עד אייר לא מת אחד כמ"ש"ל פרשת כי תצא ברש"י וא"כ מוכח דאין בהם חשש ממזרות וזה היה נשיאת ראש" עכ"ל הזהב.

ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו (ד, כ)

הקשה בשו"ת רב פעלים [ח"ד או"ח סי' מ"ב] איך מסיימים הפרשה בדבר רע.

ותירץ שם ז"ל "אך נראה ליישב הענין כיון דאחר סיום הפרשה מברך העולה ברכת התורה שהיא תקנת חז"ל אנשי כנה"ג והיא חיוב על אדם לא חשיב סיום ומתו סיום אלא ברכת התורה הוא הסיום ואפי' שהחזן קורא והעולה מברך כיון דצריך להטות אזניו אל הברכה ולענות אמן והשומע דינו כקורא". עכ"ל.

וקשה על דבריו, אדם הקורא שנים מקרא ואחד תרגום ומסיים הפרשה, נמצא מסיים בדבר רע, ואין ברכה לאחר שמו"ת. אמנם כאן בתרגום סיים "ולא ימותון" והוא דבר טוב. וראיתי שהעיר בזה בסוף דבריו ז"ל "מיהו הלומד שנים מקרא שאינו מברך אחר קריאתו כשיגיע לא יסיים ומתו וישתוק אלא יאמר פסוק א' מפרשה שניה שאחריה או פסוק א' ממה שקרא וג"כ יאמר אותו שנים מקרא ואחד תרגום".

אך עדיין דבריו צ"ב, הלא מקור הענין הוזכר בשו"ע (סי' קל"ח בהגה"ה) וז"ל "ויכוין שיתחיל תמיד לקרוא בדבר טוב, ויסיים בדבר טוב". והתם מיירי באחד שעולה לתורה ומברך לאחריה ובכל אופן הזהיר על זה בהלכה.

ומורנו הרה"ג רבי עדיאל טוויג שליט"א תי' שכוונת השו"ע לקריאת שני וחמישי שאפשר להוסיף פסוקים בקריאה אבל בקריאת התורה בשבת אין אפשרות להוסיף פסוקים על סוף הפרשה לכן הוכרח הרב פעלים לתרץ שהברכה נחשבת סיום.

ולקושטא דמילתא אפשר לתרץ בפשיטות, שלא נחשב דבר רע, כיון שהפסוק מדבר על דרך השלילה שלא יבואו ולא ימותו. והבן.